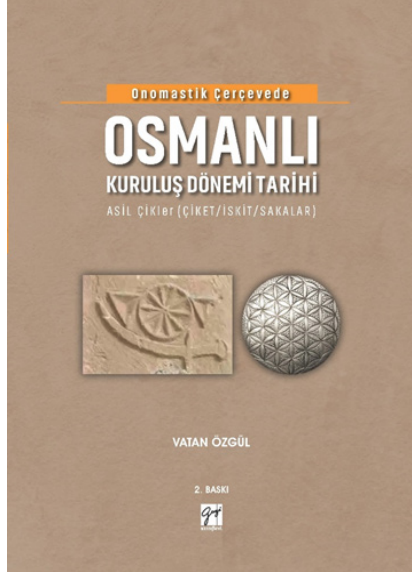

Onomastik Çerçeve de Osmanlı Kuruluş Dönemi Tarihi Asil Çikler (Çiket/İskit/Sakalar)

Özgül, V. (2022). *Onomastik Çerçeve de Osmanlı Kuruluş Dönemi Tarihi Asil Çikler (Çiket/İskit/Sakalar)*, (Gözden geçirilmiş) 2. Baskı. Gazi Kitabevi.

Cenk Güray RÖR

Sorumlu Yazar / Correspondence

Özet

Vatan Özgül'ün kitabı, onomastik bilimi üzerinden tarihsel metinlerin irdelenmesine yönelik yöntemin sunulduğu, literatürde ilk eserdir. Osmancık'ın kökeninin; "devlet kurup yönetme geleneği"ne sahip, "Asil Çikler" adlı yerleşik/uygar Türkî kavme dayandığı, Osmancık'ın ailesinin Mengüciklerle aynı aile olduğu saptanmaktadır. Orhan Bey'in atalarınınsa Kimek-Bayat boyundan olduğu, Orhan Bey'i Osmancık'ın büyüttüğü, Osmancık'ın asıl oğlunun Balabancık olduğu saptanmaktadır. 13 yüzyıl Anadolu'sunda meşhur birçok manevi önderin kimlikleri deşifre edilmektedir. Kuruluş döneminin başat manevi ekolü olup, Alevîlik-Bektaşîlik'in temeli Babaîlik hakkında detaylı bilgiler aktarılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Osmancık, Balabancık, Asil Çikler.

Abstract

Vatan Özgül's book is the first work in literature, presenting method for examining historical texts through onomastics. It is determined that Osmancık's family is the same family as the Menguciks, based on a settled/civilized Turkic tribe called "Noble CIKs/Royal Scythians" having the "tradition of establishing and administering states". It is determined that Orhan Bey's ancestors were from Kimek-Bayat clan, although Osmancık raised Orhan, Osmancık's real son was Balabancık. The identities of many famous spiritual leaders in the 13th century Anatolia are being deciphered. Detailed information is given about Babaism, the dominant spiritual school of the establishment period and the basis of the Alevism-Bektashism.

Keywords: Osmancık, Balabancık, Noble CIKs/Royal Scythians.

Giriş

Vatan Özgül'ün kaleme aldığı ve 2. baskısı Aralık 2022 tarihinde yapılan kitabı; onomastik bilimi üzerinden tarihsel metinlerin irdelenmesine yönelik bir yöntem önerisi sunan ve alan yazınına farklı isim çeşitlerini, onomastiklerin doğasını ve tarihsel analizler sırasında onomastiklerin ne şekilde ele alınması gerektiğine yönelik ilkeleri ve sınır koşullarını ortaya koymayı hedefleyen öncü bir eser niteliğindedir. Çalışmanın içeriğinde, özellikle kişi adları (antroponomlar) ve kavim adları (etnonimler) ön plana alınmıştır. Ortaya konan özgün yöntem dâhilinde, dil-tarih-coğrafya/topoğrafya konusuna verilen önemle birlikte literatürde daha önce yararlanılmamış birçok kaynak kullanılarak, Osmanlı kuruluş dönemi paradigmasına söz konusu yöntem dâhilinde bir çözüm önerilmektedir. Bu çerçevede eserde, 13. yüzyıl Anadolu tarihi de detaylı bir şekilde ele alınmaktadır.

Eser kapsamında, paradigmada Osmancık imlasıyla da anılan Osman Bey'in kökeninin; tarih sahnesinde kendini "devlet kurma ve yönetme geleneği"yle gösteren ve Herodot tarafından özellikle göçebe Türkî kavimlerden ayırtırmak maksadıyla "Asil ÇIKler" olarak tanımlanan yerleşik/medeni/uygar Türkî kavme dayandığı öne sürülmektedir. Hatta bunun yanında metinde, Osmancık'ın ailesinin Mengüçükler diye bilinen aile ile aynı aile olduğu da saptanmaktadır. Buna ek olarak metinde, Orhan Bey ile devam edecek olan Osmanlı hanedanının -daha doğrusu Orhan Bey'in atalarının- göçebe bir Türkî kavim olan Kimek-BAYAT boyuna mensup olduğu, Orhan Bey'in Osmancık'ın bedenen oğlu olmamasına rağmen kendisinin Osmancık tarafından büyütüldüğü, Osmancık'ın bedenen oğlunun ise Bursa fatihi Balabancık olduğu gibi, kalıplaşmış bilgilerden ya da iddialardan oldukça farklı ve şaşırtıcı sonuçlar ortaya konmaktadır. Yine eserde, Osmancık'ın Gök Türk – Uygur dönemi öncesindeki atalarının Sasani hanedanına dayandığı, Sasani hanedanının ve onları önceleyen dönemlerdeki diğer devlet kuran hanedan silsilesinin de ÇIK adlı Türkî kavimden geldiği gözler önüne serilmektedir. Bu çerçevede; ilgili tarihsel sürecin temelini teşkil eden Ön Türk tarihi, derinlemesine irdelenmektedir.

Aynı bağlamla ilgili olduğu yine kitap içinde saptanan Antik Mısır, Antik Yunan, İon/İyon, Lidya ile Etrüsk medeniyetlerinin ve kronolojik açıdan onları önceleyen Atlantis'in de ÇIKler tarafından kurulduğu fikri yine kitapta öne sürülen düşüncelerden biridir. Kitap içinde, sadece konuyla doğrudan ilgili tarihsel şahsiyetlerin hayatları değil, Anadolu irfan geleneğinde adı bilinen birçok meşhur manevi önderin sosyal tarihe yansımış kimliklerine ve yaşantılarına dair ayrıntılar da tartışılmaktadır. Eserde, Osmancık ve ailesinin manevi yönelimlerine malik olup, kuruluş döneminin de başat manevi ekolü olan ve Alevî-Bektaşî irfan geleneğinin temelini de kökenlerinde taşıyan Babailik hakkında da detaylı bilgiler aktarılmaktadır.

Kitabın arka kapağında ve ayrıca ilk sayfasında Thukydides, Atatürk ve Halil İnalçık'ın konu bağlamında çarpıcı sözlerine de yer verildiği görülmektedir. Bu fikirlere dayalı olarak yazarın bu kitabı kaleme almasındaki temel motivasyonlarından birinin Atatürk'ün

“Türkler bir aşiret olarak Anadolu’da imparatorluk kurmuş olamaz. Bunun başka türlü bir izahatı olmalıdır. Tarih bilimi bunu ortaya çıkarmalıdır”

sözü olduğu söylenebilir. Dahası, yazarın Önsöz kısmında belirttiği üzere;

“ömrünün büyük bir bölümünü Osmanlı’nın kuruluş dönemini araştırmaya adanmış, ancak ölmeden evvel son 5 sene içinde, Fuad Köprülü merkezli “Kayı Boyu faraziyesini bırakıp”, bir nevi öz eleştiri yapmaya başlayarak, Osman Bey ve Osmanlı kuruluş dönemiyle ilgili bilinenlerin/paradigmanın doğru olmadığını söyleyen **Halil İnalçık**’ın”

şu çarpıcı ve dikkat çekici sözlerinin, böylesi kapsamlı bir eserin ortaya çıkmasına vesile olduğu da rahatlıkla anlaşılmaktadır:

“İlk Osmanlı devletini tamamıyla yeniden ele almak lazım”.

“Şimdiye kadar yazılan bütün şeyleri bir tarafa atacaksınız, yeni baştan yazacaksınız”.

“Osman Gazi tarihini yeni baştan yazmak lazım”.

Eser, 18 ana başlıktan oluşmakta ve her bir başlık altında detaylı alt başlıklarla birlikte, ilgili konular bölümlere ayrılarak ele alınmaktadır. Ana başlıklar şu şekildedir:

- I. Önsöz
- II. Brief English Foreword
- III. Temel Önermeler, Metot Ve Yaklaşım
- IV. Türklerde İsim Geleneği Ve Onomastik Biliminin Temel Bazı Terimleri Üzerine
- V. Türkistan/Horasan’dan Anadolu’ya: Çikler
- VI. Erzincan, Konya/Ilgın-Akşehir ve Eskişehir/Sivrihisar Merkezli 13. Yüzyıl Anadolu Tarihi
- VII. Kosteneçki’nin Stefan Lazareviç Biyografisi Kritiği, Orhan Ve Balabancık
- VIII. Aksaray’deki Alişiroğulları (Paradigmatik Germiyan Beyliği; Umur Bey) İle Germiyan Emirleri (Pachymeres’teki Atman/Paradigmatik Osmancık Ve Oğlu Balabancık)
- IX. Yeniden Otmancık’ın Ölüm Tarihi, Asıl Adı/Göbek Adı, Balabancık, Orhan Bey, Deli Balaban/Kızıl Deli Sultan Ve Balkanlardaki Babaî Mabedleri Hakkında
- X. İbn Hacer’in Aktardığı Bazı Bilgilerin Yeniden Yorumlanması
- XI. Asil Çiklerden Kait Mencuk’a Kadar Genel Dizge Ve Kait Mencuk’tan Otmancık’a Kadar Soy Ağacı
- XII. Osmanlı Tevârih Geleneğindeki Bazı Göstergeler Üzerine Yorumlar Ve Çözümlemeler
- XIII. Arketipal Anlatımlardaki Hacı Bektaş Ve Dedegi Sultan: Katmanlı Olarak Ve Kronolojik Anlamda Sırasıyla, Hangi Tarihsel Şahsiyetler Kastedilmektedir?
- XIV. Kaynakça
- XV. Osmanlı Kuruluş Dönemiyle İlgili Makaleler
- XVI. Osmanlı Kuruluş Dönemine Dair Bazı Notlar
- XVII. Sembolizma: Maddi-Manevi Zincirin Takibi Konusunda İpuçları Ve Çağrışımlar
- XVIII. Haritalar

Yazar, ikinci baskıya özel bir sayfalık bir Önsöz kaleme almış, devamında ise ilk baskıdaki Önsöz kısmına yer vermiştir. İkinci baskıya özel Önsöz'ünde, yazar, Platon'u anmaktadır. Bunun nedeni, Platon'un Kratylos Diyaloğu'nun, onomastik biliminin inceliklerinin irdelendiği tarihteki ilk eserlerden biri olmasıdır. Asıl Önsöz kısmında, yazar, okurları kapsamlı bir sorgulamaya davet etmekte ve onları tarih literatürünün ikna olunması güç noktalarına dair bir tartışmaya davet etmektedir. Buna paralel olarak yazar; şimdiki kadar Osmanlı kuruluş dönemiyle ilgili araştırmalarda, sorgulanması gerektiği halde sorgulanmamış onlarca noktaya temas etmektedir. Yazar bunun ardından bu eseri ortaya koyarken nasıl bir akıl yürütme ortaya koyduğunu, kitabın niçin bu denli hacimli bir esere dönüşmek durumunda kaldığını açıklamaktadır. Özgül Önsöz'de,

"tüm araştırma sürecinde temel tutum; dönemin çağdaşı olan eserlerin irdelenmesi, anakronik yaklaşımlardan uzak durmaya yönelik hassasiyet, dil-tarih-coğrafya/topoğrafya üçlüsüne önem vermek ve ayrıca özde dil araştırmaları ile sezgileri ve çağrışımları ön plana çıkartmak oldu"

demektedir. Yine Önsöz'den itibaren ilgili bölümlerden de anlaşıldığı kadarıyla çalışmanın merkezinde, Osmancık onomastiğinin "ne"liğinin yattığı görülmektedir. Zira yazar, literatürde bu sözcüğün sonundaki "-cık" komponentinin sorgulanmadan "küçültme eki" olarak ele alınmış olmasının geçerliliği olmadığını işaret ederek, "ÇIK" ifadesinin başlı başına bir "etnonim" yani "kavim adını betimleyen bir sözcük" olarak değerlendirilmesi gerektiğini gözler önüne sermektedir. Nitekim devam eden bölümlerde yazar, ne kişi adlarında ne de diğer bağlamda Türkçe'de, 15. yüzyıl ortalarına kadar, "-cık" şeklinde bir küçültme ekinin var olmadığını ortaya koyarak bu fikrini desteklemektedir. Yazar Önsöz'de şu dikkat çekici sorgulamaları ve vurguları yapar:

"Osmanlı kuruluş dönemi araştırmalarında birçok konunun ele alınmadığı görülmektedir. Örneğin; Osmanlı diye bilinen ailenin Anadolu'ya geliş hikayeleri içindeki yer adları olarak Erzurum'dan Erzincan'a oradan Ankara-Karacadağ bölgesine geliş, Konya merkezli Anadolu Selçuklu ile irtibat noktasında Konya yakınları ile olan olası ilişkileri, hep yaygın paradigmanın çerçevesinde değerlendirilmiştir. Oysa ki, en azından olasılıklar dahilinde; örneğin Erzincan göstergesinden hareketle, bu ailenin o yöredeki olası varlığı ve onların Mengüçükler ile olası işbirliğinin yahut ilgisinin araştırılması gerekirdi. Lakin günümüze kadar bu konuda herhangi bir araştırmanın yapılmadığı görülmektedir. Sürmeli Çukur diye bir yer varsa bile burası aslen neresi olabilir diye de sorulmadığı anlaşılmaktadır. Ankara-Karacadağ'daki olası varlıklarına yönelik bir kanıt var mı yok mu ve eğer varsa bunun asıl tarihsel gerçekliği nedir diye de sorulmamıştır. Yine rivayetler çerçevesinde bu ailenin, Hacı Bektaş-ı Veli olarak bildiğimiz arifle olan olası ilişkilerini temel aldığımızda, bu sefer Hacı Bektaş'ın kimliği ve nerede yaşamış olabileceği yine araştırılmamıştır. Öyle ki Hacı Bektaş'ın, hayatının önemli çoğunluğunu bugünkü Hacı Bektaş İlçesi-Nevşehir'de (eskiden Kırşehir'e bağlıydı) geçirdiğinden kimsenin şüphesi yok gibidir. Şu soruları sorma ihtiyacı duyulmuştur: Sulıca-Karahöyük toponimi/toponimleri ile neresi kastedilmektedir? Kırşehir/Nevşehir civarına ait toponimler mi? Bundan emin miyiz? Çünkü yine paradigmatik bilgilerin

doğru olduğu varsayılarak araştırmaların devam ettirildiği, ancak bu çabayla da konunun aydınlığa kavuşturulamadığı görülmektedir. Neden Dedegi Sultan menakıbında bu tür yer adları bulunmamaktadır? Hatta neden Hacı Bektaş Veli velayetnâmesinde olan birçok olgu-kişi adı, Dedegi Sultan menakıbında yer almamaktadır? Yahut Dedegi Sultan menakıbının başat örgüsü Konya-İlgin ve çevresinde cereyan etmekten, neden Hacı Bektaş Veli velayetnâmesi nüshalarında bu çerçeve görülmemektedir? Yahut Hacı Bektaş Veli velayetnâmesinde bu çerçeve, aslında farklı toponim/yer adları ile mi anlatılıyor? Neden Dedegi Sultan menakıbında Kırşehir adı hiç geçmiyor ve hatta neden böylesi bir mekân adı ima bile edilmiyor?"

Bir diğer dikkat çekici vurguları ise şöyledir:

"Elvan Çelebi, Baba İlyas olarak andığı kişinin bir biçimde Baba İshak'ın tutumlarından hoşlanmadığını söylemesine ve hatta Baba İshak'ın, bizzat Baba İlyas'ın en yakın müridlerini öldürmeye kalkmasına rağmen, halen ve ısrarla literatürde anlaşılabilir bir tutum içinde Baba İlyas'ın, bahse konu paradigmatik Babaî İsyanı'nın manevi önderlerinden biri olduğu söylenmektedir. Ancak sorunlar bununla sınırlı değildir. Neden Baba İlyas adında birini dönemin çağdaşı olan kaynaklardan hareketle saptayamıyoruz? Aynı şekilde; neden Baba İlyas'ın öğrencilerini/ takipçilerini dönemin çağdaşı olan kaynaklardan hareketle saptayamıyoruz? Yoksa bunların, yani bu isimlerin, olay ve olguların hepsi uydurma mı? Yoksa farklı isimler mi söz konusudur? Alevî-Bektaşî menkıbevi eserlerinde "Baba İlyas" ve "Muhlis Paşa" gibi (Elvan Çelebi'nin eserinde geçen) onomastikler anılmaz. Ayrıca Iraklı Ebu'l Vefâ da yer almaz. Elvan Çelebi'nin eserinde ise hiçbir yerde ne Ahmed Yesevî ne de Iraklı Ebu'l Vefâ anılır. Öte yandan Ahmed Eflâkî'de hiçbir bahiste Ahmed Yesevî anılmaz ve Iraklı Ebu'l Vefâ (Hacı Bektaş bahsinde) da anılmaz. Dahası Anadolu tarihi ile ilgili 13.-14. yüzyılda yazılmış hiçbir eserde ne bir tarikat olarak Yesevîlik mevcuttur ne de kesin bir biçimde Iraklı Ebu'l Vefâ'nın doğrudan takipçisi olduğu söylenebilecek bir kişiye rastlanılmaktadır. Bu durum, yaygın paradigmatik bilgilere göre -hiç değilse- garip bir durum değil midir? Osmanlı kroniklerinde ve Şeyh Bedreddin menakıbında anılan Şeyh Bedreddin'i ve onunla ilişkilendirilen ayaklanmayı, neden dönemin çağdaşı kaynaklarda göremiyoruz, hatta neden bu konuda en ufak bir ima dahi bulunmamaktadır?"

İkinci ana başlıkta yazar, İngilizce olarak özet bir önsöz sunmuştur. Böylece sadece yerli araştırmacıların değil, yabancı araştırmacıların da bu eserin içeriği hakkında fikir sahibi olması noktasında kolaylık sağlamaya çalışmıştır.

Üçüncü ana başlık olan "Temel Önermeler, Metot ve Yaklaşım" kısmında, çalışmada ortaya konan akıl yürütüme ve çıkarımlar sırasında temel alınan önermelere yer verilmiştir. Bu kısımda kaynaklardan yararlanırken, dikkat edilmesi gerekli hususlar sıralanmıştır. Buradaki temel amacın; mevcut literatürdeki temel bazı sorunların nereden kaynaklandığının altını çizmek ve çalışma sırasında hangi yaklaşımların dikkate alındığını okuyucuya açıklamak olduğu görülmektedir.

Dördüncü ana başlık altında; "Türklerde İsim Geleneği ve Onomastik Biliminin Temel Bazı Terimleri" hakkında bilgiler sunulmaktadır. Bu ana başlık altında,

“aslında devam edecek olan bölümlerin temelini teşkil eden yaklaşım, fikri alt yapı ve ana eksenin ortaya konulduğu, dahası isim geleneği ve tarihsel eserlerdeki isimlerin ne şekilde ele alınması gerektiğine yönelik farkındalık yaratma amaçlı bilgi, bulgu ve saptamaların içerildiği”

ifade edilmektedir. Dolayısıyla yazar, bu ana başlık altındaki bilgi, bulgu ve saptamalar olmaksızın, devam eden bölümlerdeki anlatımların anlaşılmasının mümkün olamayacağını, böylece bu ana başlık içindeki bilgilerin okuyucu tarafından dikkatle irdelenmesi gerektiğini ima etmektedir. Yazar bu ana başlık altında, 14. yüzyıla kadar olan dönemdeki Türk isim geleneğine ve kaynaklarda onomastiklerin nasıl ve şekilde yer aldığı/alınmış olabileceğine odaklanmıştır. Bunun nedeninin Osmanlı kuruluş dönemi paradigmasını daha sağlıklı bir düzlemde ve onomastik bir temelde irdelenmek olduğu görülmektedir. Buna göre bu kısımda; (olası istisnalar dışarıda tutulursa) 14. yüzyıla kadar (hatta genel çerçevede belki 16. yüzyıla kadar) olan dönemde yaşamış, etnik olarak Türk olan kişilerin anne-babası tarafından verilen adın (asıl ad/göbek adı), Türkçe olduğu ortaya konmakta ve bu ad çeşidinin hiçbir zaman değişmeme gibi bir özelliğe sahip olduğu ifade edilmektedir. Bunun yanında yine bu kısımda künye, lakap, nisbe, neseb/patronim, grup kişiadı (aileadı/sülaleadı), unvan/rütbe, tevki/tuğra, mahlas gibi “kişi adı çeşitlerinin” tarihsel süreçte ne şekilde ortaya çıktığı ya da literatürde nasıl yer bulduğu ve olası bozulmalar/galatlaşmalar çerçevesinde bu adlara dair imlanın nasıl irdelenmesi gerektiğine yönelik detaylı bilgiler sunulmaktadır. Bunun ardından Tuğrul, Doğan, Sunkur, Çakır, Balaban, Şahin, Çavlı gibi avcı kuş isimlerinin kişi/erkek adı olarak kullanılmasına değinilmekte ve devam eden başlıklarla bütünleşik olarak; özellikle ÇiKlerden gelen Karahanlı, Selçuklu Mengüçik ailelerindeki bu isim verme geleneklerine yönelik bilgiler sunulmaktadır. Balaban, Paşa, Murad gibi sözcüklerinin kökenlerini inceleyen yazar, özellikle Paşa sözcüğü hakkında dikkat çekici saptamalarda bulunur. Buna göre Paşa sözcüğü, 15. yüzyıl sonlarına kadar hiçbir biçimde devlet kademesinde bir rütbe olarak kullanılmamış, aksine Babaî irfan geleneği müntesiplerine verilen bir tür lakap olmuştur. Yazar, ne kişi adlarında ne de diğer bağlamda Türkçe’de, 15. yüzyıl ortalarına kadar, “-cık” şeklinde bir küçültme ekinin var olmadığını da ortaya koymaktadır. Dahası bir kişinin yaşça küçük erkek kardeş olduğunu imlemek için, Türk isim verme geleneğinde Tekin, İni, Kina, Kiçig-İna/Kiçi-Kina [Küçkina/Küçkine/Kiçkine] gibi “sözcüklerin” kullanıldığını kanıtlamakta, hatta Küçkina sözcüğünün, “yaşça en küçük kardeş” anlamında olduğunu ortaya koymakta, böylece her kim Küçkina diye anılıyorsa, o kişinin kendisinden yaşça büyük en az iki erkek kardeşi/ağabeyi olduğunu gözler önüne sermektedir. Yazarın bu detayları, Osmanlı kuruluş paradigmasını irdelerken, başta Selçuknâmeler olmak üzere, kaynaklarda ilgili şahsiyetlerin deşifre edilmesi sırasında kullanmak için sunduğu anlaşılmalıdır. Bunun yanı sıra “isim tekrarı”, yani dede > torun dizgesi içinde aynı adın (asıl ad/göbek adının) verilmesi “geleneği”ni de gözler önüne sermektedir. Böylece şecere/soy ağaçları üzerinden o ailenin; kültürel, etnik yahut dinsel arka planı hakkında nasıl yeni bilgiler devşirilebileceğini, özgün bir yöntem önerisi

olarak sunmaktadır. Bunun yanında yazar kavim adlarının literatürde iç adlandırma, koşut adlandırma ve dış adlandırma olarak üç farklı şekilde karşımıza çıktığı gerçeğini vurgulamaktadır. Bu nedenle aynı kavim adının literatürde, birçok farklı imlalarla görülebildiği saptanmaktadır. Aynı ana başlık içinde; onomastiklerin doğası hakkında bilgiler sunulmakta, diller arası geçişlilik olgusuna değinilmekte ve böylece farklı dillerde kaleme alınmış eserlerdeki imlaların ne şekilde ele alınması gerektiğine yönelik yaklaşımlar ifade edilmektedir. Dahası literatürde kişilerin, farklı onomastik modeller üzerinden en az 8-10 farklı onomastikle yer alabileceği gerçeğine yönelik delilleri sunmaktadır. Böylece tarihsel analizler sırasında dikkat edilmesi gereken hususlar dillendirilmektedir. O kadar ki yazar, aynı kaynak eser içinde farklı bahislerde yer alan ya da farklı eserlerde yer alan lakin aynı olayın anlatıldığı kısımlarda geçen farklı kişi adlarının, aslında aynı kişilere işaret edebileceğine yönelik bulguları da vermektedir. Böylece her farklı kişi adını, farklı bir tarihsel şahsiyet ile eşleştiren mevcut literatürün tutarsızlığı vurgulanırken aynı zamanda devam edecek anlatımlardaki keşif ve saptamaların aslında analitik-nesnel nedenlerinin okuyucuya sunumu sağlanmaktadır.

Beşinci ana başlık altında; özellikle batıcı-Avrupa merkezci ve dezenformasyona maruz kalan özellikle Ön Türk, Antik Yunan, Antik Mısır literatürü, detaylı şekilde irdelenmektedir. Bilinenlerin aksine; sosyolojik-antropolojik gerçekliklerden hareketle, hiçbir devletin göçebe ya da köylü bir toplum ya da topluluk tarafından kurulmuş olamayacağı vurgulanırken, Türk tarihindeki devletlerin de aslında yerleşik/medeni/uygar bir kavim olarak Asil ÇİKler ya da onların bakiyeleri tarafından kurulduğu saptanmaktadır. İskit yahut Saka şeklinde bir imla ile Türkçe bir sözcük yahut kavim adının, hiçbir erken dönem Türkçe yazıtta ya da belgede geçmediği, buna karşın bu kavmin önce ÇİK sonrasında da ÇİĞİL (ÇİK-İL > ÇİK Kavmi) onomastiğiyle görüldüğü ifade edilmektedir. İskit şeklindeki galat-ı meşhurlaşmış kavim adının, aslında Grekçe eserlerdeki Sktyh sözcünden ileri geldiği, lakin asıl doğru Türkçe imlasının "ÇİKET", yani anlamı itibariyle "ÇİKler" olduğu ortaya konmaktadır. Bu yanlışlığın sebebi olarak da literatürde pek çok yayının "diller arası geçişlilik" olgusundan haberdar olunmadan ortaya konduğu ve bu bağlamda ilgili sınır koşullar bilinmeksizin özel adların Türkçe metinlerde çoğunlukla hatalı transkripsiyonlarla yer aldığı vurgulanmaktadır. Örneğin aslı ÇİKET olan bu sözcüğün, bir Grek/Yunan yazar tarafından aynen bu imlayla kayda geçirilemeyeceği, çünkü Grekçe/Yunanca'da "C, Ç, J ve Ş" fonem/ses/harflerinin yer almadığı, Ç fonemini içeren yabancı sözcüklerin Grekçe/Yunanca eserlere ekseriyetle S fonemiyle kaydedildiği gerçeği gözler önüne serilmektedir. Homeros'un Odesa Destanı'nın aslında Ön Türk/Asil ÇİK tarihi ve mitolojisini anlatan bir eser olduğuna dair saptama, esere dair oldukça dikkat çekici sonuçlardan biridir. Odesa Destanı'ndan başlamak üzere, Herodot Tarihi'nde ve daha birçok antik kaynakta ÇİK etnoniminin varlığı bu şekilde ortaya konmaktadır. Aynı minvalde Platon'un Timaios ve Kritias Diyalogları üzerinden Atlantis paradigması irdelenmekte, Atlantis'i kuran kavmin Asil ÇİKler olduğu ifade edilmektedir. Onlarla yakın

akraba Odysseus ve Akhilleus gibi şahsiyetlerin, Asil ÇİKler'in "Palı/Balı ÇİK" kavminden/kolundan olduğu, aynı zamanda kendilerini KAY/KEY etnonimiyle de tarif ettikleri söylenmektedir. KAY/KEY etnonimi/kavim adının, paradigmadaki Partlar ve devam eden hanedan aileleri içinde aynı dizgede yer aldığı ve nihayetinde Sasaniler'de de bulunduğu velhasıl tüm bu yönetici-hanedan sınıfın Palı/Balı ÇİK yani KAY/KEY adlı Türk kavminden olduğu da ortaya konmaktadır. Paradigmadaki Gök Türk, Uygur, Karahanlı hanedan ailelerinin, bu kavmin bakiyesi olduğu da saptanmaktadır. Son Sasani hükümdarı III. Yazdcerd'in evlatlarının ve devam eden soyunun, ilk önce Gök Türk, devamında Karahanlı ve sonrasında Gazneli-Harzemşah/Altuntaş hanedanı oluşumu içinde yer aldığına yönelik deliller sunulmaktadır. Sanıldığı aksine; Selçuklu ailesinin Kınık adlı göçebe Oğuz Boyu'ndan gelmediği, Karahanlı hanedan ailesinden ayrılmış ve Horasan'da kendi hakimiyet alanlarını kurmuş bir aile olduğu dönemin çağdaşı Beyhakî'nin eseri gibi temel kaynaklar üzerinden ispat olunmaktadır. Dolayısıyla Anadolu Selçuklu ve Mengüçükler'den hareketle Anadolu'ya kadar olan süreçte devlet kuran ilgili yapıların, bahse konu olan Palı ÇİKlerden, yani KAY adlı Türk kavminden geldiği saptanmaktadır. Bunun ardından, zamanında Harezmi-Altuntaş emirliğinin ordu komutanlığını yapan KAYlardan Mencuk/Mengüçük (Kait Mencuk) ve oğlu Şikar/Çakır Hadim üzerinden, asıl inceleme konusu olan ve Osmanlı Beyliği'ni kuracak olan ailenin tarihi, tüm detaylarıyla birlikte ele alınmaktadır. Bu ailenin, bahse konu Palı ÇİK/KAY kavminden olduğu, Fuat Köprülü'nün ortaya attığı göçebe bir Oğuz Boyu olarak KAYI boyu faraziyesinin yanlışlığı, gerek tarihsel, etnik, dinsel, sosyolojik-antropolojik gerekse onomastik delilleriyle ortaya konmaktadır. Yazar, Osmancık onomastiğinin günümüze kadar niçin yanlış şekilde ele alındığını doyurucu bir bağlamda açıklamak üzere 15. yüzyıldan önce "-cık" komponentinin bir ek değil fakat başlı başına bir sözcük olduğunu gözler önüne sermektedir. Bu yüzden, Osmancık onomastiği bağlamında; uzun yıllardır araştırmacıları hataya sürükleyen aslında gerçek dışı bilgilerin yer aldığı İbn Battuta Seyahatnamesi'nin kritiği yapılmaktadır. Buna göre; Osmancık ile ilgili asılsız bilgilerin yer aldığı eldeki en eski nüshanın, aslında 17. yüzyılda yaşayan bir müstensih tarafından kaleme alındığı gerçeği detaylı şekilde açıklığa kavuşturulmaktadır. Devam edecek olan ana başlıkların temelini oluşturması bakımından, araştırılan ailenin manevi arka planını ortaya koymak üzere, antik dönemdeki ÇİK bilgelerinin, kadim bilgelik/Hermetik/Pythagorasçı gelenek ile olan yakın bağlantıları, kendine özgün dinsel anlayışları olan TÖRE Dini ile eklemelenen/benzeşen yanları; Hermetik/Pythagorasçı/Yeni Platoncu felsefi geleneğin İslam ile eklemelenmiş devamı olan İhvânu's-Safâ geleneği, Karmatîlik, İsmailîye ve Essenilik ekolleri ile Alamut İsmailîye ekolü arasındaki bağlantı gibi önemli detaylar Horasan ve çevresindeki bahse konu Türkî hanedanların manevi arka planı bağlamında detaylarıyla sergilenmektedir. Böylece devam edecek anlatımlar içinde; gerek Osmanlı'yı kuracak olan asıl aile olan Mengüçük ailesi ve gerekse Anadolu irfan geleneğinin bu aile ile ilişkisi bağlamında Babaî irfan geleneğinin nereden neşet ettiği hakkında temel bilgiler

sunulmaktadır. Orhan onomastiğinin tarihte görülebilen ilk kayıtlarının ve dahası Anadolu'da görülebilen ilk kaydın, Kuman-Kıpçak yahut Kimek-Bayat boyundan bir kişiye ait olduğu, delilleriyle vurgulanmaktadır. Bu bağlamda, Selçuknâmelerde adı geçen ve yaşadığı dönemin önemli simalarından Eminüddin Mikhail'in, ilk başta Ortodoks Hristiyan olup sonradan Müslüman olduğu ve asıl adı/göbek adının "Orhan" olduğu, kanıtlarıyla gözler önüne serilmektedir. Devamı, daha sonraki ana başlıklar içinde detaylandırmak üzere; Osmanlı kroniklerinde Osmanlı ailesinin Anadolu macerası öncesi tecrübe ettikleri ön görülen Kuzey Suriye ile ilgili rivayetlerin, aslında Mengüçik adlı karakterin evlatlarının hayat hikâyesi olduğu birçok temel eserin karşılaştırmalı analizleriyle kanıtlanmaktadır. Mengüçik ailesinin, Horasan zamanından beri Selçuklu ile akraba olduğu, zaten konunun merkezinde yer alan ÇİK ve KAY etnonimleri üzerinden gösterilmektedir. Literatüre önemli bir katkı olarak; Erzincan macerası öncesi Mengüçiklerin, aslında Harput ve çevresinin (Tunceli'nin güneyi, Eğin-Kemah (Erzincan), Malatya'nın doğu kısmı ve tüm Elazığ) hâkimi olduklarına yönelik deliller de ortaya konulmaktadır. Bu bağlamda, Harput merkezli bu otoritenin isminin literatürde hatalı bir imla olarak Çubukoğulları olarak geçtiği, fakat bu ismin doğru imlasının ÇİKoğulları olması gerektiği saptanmaktadır. Yazarın, bu ana başlık altında, literatüre önemli katkılar sunduğu görülmektedir. Osmanlı kuruluş dönemini araştıranların her nedense görmezden geldiği, lakin tarih felsefesi dendiğinde ilk akla gelen kişilerden olan İbn Haldun'un eserinde yer alan ve konunun olası şüphelerini ortadan kaldıracak mahiyette çözümlenmesine yarayan bu görece erken dönem eserdeki bilgileri, orijinal sayfası ve çevirisiyle birlikte sunmaktadır. Zira İbn Haldun'un eserindeki bilgilere göre Osmancık, (Kutalmış oğlu) Süleyman Şah ile birlikte Kuzey Suriye'de faaliyetlerde bulunmuş ÇİK adlı emirin soyundan gelmektedir ki eserde bu kişinin, devamında Harput merkezli paradigmadaki Çubukoğulları beyliğini, yani erken dönem Mengüçikoğulları Beyliğini kuracak olan zat olduğu da kanıtlanmaktadır. Yazar, bu ana başlık altındaki bölümlerden birinde de Şerefhan'ın meşhur Şerefnâme adlı eserinde bahsettiği Çemişgezek (Dersim/Tunceli) hâkimi Melikişlerin, bizatihi Mengüçik ailesinin ta kendisi olduğunu, muhtelif argümanları sıralayarak delillendirmektedir. Dahası Çemişgezek (Dersim/Tunceli) ve çevresi Alevî menkıbelerindeki "Seyyid Mençek", yani "Ağuçan" bahsinin de yine Mengüçiklerle ilgili olduğunu ortaya koymaktadır. Yazar, bu ana başlık altında, İbn Haldun'un "Asabiyet Teorisi'nin" ne denli doğru olduğuna yönelik vurgular yapmaktadır. Bu bağlamda erken dönem Mengüçiklerin başta Kuzey Suriye macerasında yansıtmış oldukları, akrabalık bağlarından kaynaklı işbirliği-güçbirliği olgusunu da delilleriyle sunmaktadır. Zira yazarın, devam eden ana başlıklar içinde, Anadolu'daki olaylar sırasında akrabalık-hısımlıktan kaynaklı işbirliği-güçbirliği mefhumlarına yönelik yaşanan birçok olayı gözler önüne sermekte olması, Mengüçiklerin tecrübe ettiği bu durumun bir tesadüf olmadığını/olamayacağını altını çizmektedir. Yazar, bu ana başlık altında Mengüçiklerin, literatürde keşfedilmemiş yönlerini ortaya koymayı

amaçlamıştır. Böylece Erzincan Mengüçüklerin meşhur hükümdarı Behram Şah ve oğlu II. Davud Şah'ın, Erzincan'daki hayat hikayesine kadar olan dönemi sergilemiştir. Yazar, Mengüçüklerin, Anadolu Selçuklu ile evlilik bağlarıyla pekiştirdiği akrabalık bağlarını da vurgulayarak devam edecek anlatımların temelini oluşturmuştur.

Yedinci ana başlık altında yazar; Erzincan, Konya/Ilgın-Akşehir ve Eskişehir/Sivrihisar gibi toponimler/yer adlarını anahtar sözcükler olarak merkeze alıp, konu bağlamında 13. yüzyıl Anadolu tarihinin detaylarına girmiştir. Bu bağlamda ilk olarak Erzincan Mengüçüklerinin son hükümdarı Davud Şah'ın, I. Alaeddin Keykubad tarafından 1228 yılında Akşehir'e sürülmesi konusunu ele almaktadır. Ardından Davud Şah ve ailesinin; 1234 yılı civarı, zaten kendilerine iktâ/temlik edilmiş olan Ilgın'a göç ettiklerini ortaya koymaktadır ki bu da literatürde şimdiye kadar netleştirilememiş bir konuya dair önemli katkılardan biridir. Yazarın literatüre önemli bir diğer katkısı da Anadolu Selçuklu inşâ geleneğini, yani yazışmalarda-mektuplarda ve muhtelif yazılı kaynaklarda hitaplar sırasında kullanılan onomastikler ve kalıp sözlerin detaylarını sergilemesidir. Böylelikle, başta Mevlânâ'nın mektupları olmak üzere, Anadolu Selçuklu devlet geleneğinde kişilere nasıl hitap edildiğini ortaya koymaktadır. Buradan hareketle; ilgili tarihsel anlatımlarda yer alan şahsiyetlerin deşifre edilmesi sağlanmıştır. Söz gelimi; Hüsameddin lakabı, iyi derece Farsça bilen kişilere verilen bir lakaptır ki işte bu nedenle, Mevlâna'nın Mesnevî'sinin kâtibi olan "Hüsameddin Çelebi" isminde "Hüsameddin" onomastiği yer almaktadır. Aynı ana başlık altında paralel olarak yine Davud Şah ve ailesiyle yakın ilişkili olan şahsiyetlerin, tarihsel kimlikleri ve manevi yönelimleri detaylarıyla ele alınmaktadır. Bu çerçevede Dedegi Sultan menakıbı başta olmak üzere, Ilgın ile ilgili şahsiyetler ve ilgili kaynaklar, ince ayrıntılarıyla irdelenmektedir. Yine bu bölümde, önceki ana başlıktaki manevi arka plan anlatımları üzerine de dikkat çekici yeni saptamalar ortaya konmaktadır. Buna göre; Selçuknâmelerde adı geçen ve Alamut'tan Anadolu'ya geldiği saptanan devrin veziri Mühezzibüddin Ali'nin, Şems-i Tebrizî olarak bilinen arifin ta kendisi olduğu, yine aynı kişinin "Yunus" mahlasıyla doğuşlar da dillendirdiği şeklinde önemli çıkarımlar dikkat çekmektedir. Bu kişinin öğrencileri tarafından Emre/Emrem yahut Baba olarak anıldığı, aynı kişinin Ilgın çevresinde Dedegi Sultan olarak bilindiği hatta Elvan Çelebi'nin Baba İlyas şeklinde kripto bir onomastikle onu andığı gibi bilgiler, birçok kaynağın meta analizinden ve isim geleneğinin incelikleri üzerinden ispat olunmaktadır. Dahası; Mevlânâ'nın dışında Hacı Bektaş'ın ve Davud Şah'ın da Şems'in öğrencileri olduğuna yönelik şaşırtıcı ve dikkat çeken saptamalar ortaya konmaktadır. Elvan Çelebi'nin Davud Şah'ı, "Süleyman Şah ve Düden" şeklinde isimlerle kriptolayarak andığı hatta Mengüçüklerin isim geleneği analizi üzerinden ve devrin ilgili kaynaklarının meta analizleri sayesinde meşhur Er Tuğrul'un, Davud Şah'ın en büyük yaştaki erkek çocuğu olduğu, Er Tuğrul'un da Şems'in öğrencisi olduğu, hatta Babaî irfan geleneğinin ilk manevi önderinin Er Tuğrul olduğu gibi önemli saptamalar da gerçekleştirilmektedir. Babaî ifadesinin, Baba olarak anılan

Şems/Mühezzibüddin Ali'den ileri geldiği, kroniklerde Osmanlı kuruluş döneminin başat manevi ekolü olan Babaîlik'in bir isyan çıkarmadığı ve Vefâilik ile bir ilgisinin olmadığı, ayaklanma çıkartan ekolün literatürde Kakaîlik olarak anılan ekol olduğu delilleriyle ortaya konmaktadır. Er Tuğrul sonrası Babaî irfan geleneği manevi önderinin Hacı Bektaş olduğu, dikkat çekici bir saptama olarak Hacı Bektaş'ın Selçuknâmelerde adı geçen Atabeg Mecdeddin Muhammed Erzincanî olduğu ve kendisinin Anadolu Selçuklu yönetiminde maliye bakanı (müstevi), ardından vezir (bir nevi başbakan) ve sonrasında Atabeg olarak görev aldığı kanıtlanmaktadır. Davud Şah'ın, Atabeg Mecdeddin Muhammed Erzincanî/Hacı Bektaş'ın dayısı olduğu yani Hacı Bektaş'ın Turan Melek'in oğlu olduğu ortaya konmakta ve kendisinin 1284 yılı Aralık ayı içinde II. Gıyaseddin Mesud destekçisi Sahip Ata Fahreddin Ali gibi beylerin komposuyla "öldürüldüğü" ortaya konmaktadır. Şems/Mühezzibüddin Ali'nin Yunus mahlasıyla doğuşlar dillendirmiş olmasından dolayı, öğrencisi Hacı Bektaş'ın ve devamında Ede Balı ve öğrencisi Osman Bey'in de Yunus mahlasını kullanarak doğuşlar dillendirdiği ortaya konmaktadır. Böylece Osmanlı Beyliği'ni aslen kuracak olan ailenin manevi arka planının Babaîlik olduğu gözler önüne serilmektedir. Sanılanın aksine, Hüsameddin Çelebi şeklinde ayrı bir manevi şahsiyet olmadığı, Hüsameddin Çelebi'nin bizzat Hacı Bektaş olduğu, yani Mevlânâ'nın dostu olduğu gözler önüne serilmektedir. Ede Balı'nın ise Selçuknâmelerde adı geçen önemli simalardan Celaleddin Mahmud Müstevfi olduğu bilgisi ve diğer sosyal ve manevi yaşantısına yönelik bilgiler, detaylarıyla sunulmaktadır. Yazar, birçok kaynağın karşılaştırmalı analizleri sayesinde; Ab-ı Germ/İlgın olarak anılan kentin yerel adının Sultan Önü olduğunu, aynı dönemde Eskişehir civarına Sultan Öyüğü dendiğini, lakin 15. yüzyıl ortalarından sonra Sultan Öyüğü'nün Sultan Önü olarak anılmaya başlandığını kanıtlamaktadır. Dahası Alevî-Bektaşî menkıbevi eserlerindeki Sulıca'nın Ab-ı Germ/İlgın olduğu, Sulıca sözcüğünün, Ab-ı Germ sözcüğünün birebir Türkçe çevirisi gibi kullanıldığını ortaya konmaktadır. Böylece gerek Er Tuğrul üzerinden yapılan anlatımlardaki yerin gerekse Alevî-Bektaşî menkıbevi eserlerindeki malum yerin, günümüz Nevşehir-Hacı Bektaş ilçesiyle bir ilgisinin olmadığı, bu yer olarak İlgın'ın kastedildiği; paralel olarak Karahöyük olarak anılan yerin ise Akşehir-Karahöyük olduğu ispat edilmektedir. Bu sonuçlar, paradigmaları değiştirecek derece önemli sonuçlar olup, bu sonuçlar üzerinden Alevî-Bektaşî tarihini yeni baştan ele almayı gerektirecek önemli çıkarımların yapılabilmesi mümkündür. Zira aynı ana başlık altındaki bölümlerde, yazar, Atabeg Mecdeddin Muhammed Erzincanî/Hacı Bektaş'ın türbesinin İlgın'daki Şeyh Bedreddin türbesi olduğunu ortaya koymaktadır. Bu saptamaları yaparken, İlgın tarihini ve İlgın ile ilgili literatürü derinlemesine irdelediği görülmektedir. Söz gelimi, Anonim Selçuknâme'deki Balabanoğulları bahsini ve muhtelif kaynaklardaki Kılavuzoğulları bahsini karşılaştıran yazar, Kılavuzoğullarıyla aslında Balabanoğulları'nın anıldığını da ortaya koymaktadır. İlgın'daki Şeyh Bedreddin türbesi kitabesinden de yararlanarak Davud Şah'ın "Balaban" aile adıyla anıldığını hatta devamında oğlu Er Tuğrul ve

evlatlarının aynı onomastikle anılmaya devam ettiğini gözler önüne sermektedir. Er Tuğrul'un; Selçuknâmelerde Has Tuğrul ve Kadıcık olarak geçtiğini, Hacı Bektaş Veli Velâyetnâmesi'nde ise "İdris" künyesiyle anıldığını ortaya koymaktadır. Eserde, yine isim geleneğini temel alıp muhtelif kronik ve menkıbevi eserlerin analizden yola çıkılarak; menkıbelerde Sarı/Baba/Sultanoğlu gibi ifadelerle anılan kişinin Selçuknâmeler'deki Sarı Baba Şemseddin Muhammed Tuğraî olduğu, bu kişinin asıl adı/göbek adının Sunkur olduğu, kendisinin Er Tuğrul'dan yaşça küçük olduğu için Tekin, yani Sunkur Tekin olarak anıldığı da saptanmaktadır. Bu saptamalar ve paralel olarak Baybars Tarihi'nde ve Anonim Selçuknâme'deki ilgi çekici bilgilerin, Hacı Bektaş Veli velayetnâmesi ile karşılaştırılmasının sonucu olarak; Hacı Bektaş Veli velayetnâmesindeki Yunus-u Mukrî'nin, yani Anadolu'ya geldiği söylenen kişinin, yine Şems/Yunus/Mühezzibüddin Ali ile aynı tarihsel karakter olduğu da kanıtlanmaktadır. Davud Şah ve oğullarının gerek İlgin'da ve gerekse görevleri dolayısıyla buldukları Konya'da Şems/Mühezzibüddin Ali, Mevlâna ve Atabeg Mecdeddin Muhammed Erzincanî/Hacı Bektaş ile birlikte oldukları görülmektedir. İlgili menkıbevi bilgiler, kronikler ve muhtelif bulgulardan hareketle; Er Tuğrul'un en büyük yaştaki oğlunun Sarı Yatı Savcı olduğu, bu kişinin velayetnamede ise Yurtoğlu Habib olarak anıldığı ortaya konmaktadır. Osman Bey'in ondan yaşça küçük olduğu, en küçük yaştaki kardeşlerinin ise Emir Seyfeddin Balaban olarak anıldığı, Elvan Çelebi'nin onu, Selçuklu inşâ geleneğinde çok dil bilen ve tercümanlık yapan kişileri betimlemek için kullanılan "Muhlis" lakabıyla (Muhlis Paşa/Muhlis Baba) andığı da kanıtlanmaktadır. Emir Seyfeddin Balaban'ın, İlgin Şeyh Bedreddin türbesinde adı geçen kişi olduğu, bu türbeyi onun oğlu Emir Saadeddin İsa'nın yaptırdığı ortaya konmakta ve böylece İlginli Balaban ailesi ile Atabeg Mecdeddin Muhammed Erzincanî/Hacı Bektaş arasındaki girift ilişki sergilenmektedir. İlgin'da yer alan Sunkur Bey türbesi kitabesi ve türbe içinde yer alan bir diğer kitabe, detaylarıyla incelenip yeni okuma önerileri getirilmiştir. Bu bilgilere göre hakikaten de ilgili şahsiyetlerin İlgin'daki varlıkları ispat olunmaktadır. İsim geleneği üzerinden detaylı saptamalar sunulmaktadır. Nitekim tarih sahnesinde aynı şahsiyetin, farklı onomastik modeller üzerinden saptanabildiği, eserin en başından itibaren ortaya konulmuştur. Bu doğrultuda, Babaî ekolünde "isim saklama geleneği"nin olduğu, bu nedenle doğuşlarda ilgili manevi şahsiyetlerin farklı isim ve tanımlamalarla anıldığı değerlendirilmesine ulaşılmıştır. Oldukça kapsamlı çıkarsamaların olduğu çalışmanın detaylarına, eserin kendisi üzerinden ulaşmak olasıdır. Bu ana başlık içinde ilgi çekici ve katkı sağlayıcı saptamalardan bir diğeri ise; Germiyan göstergesinin aslında erken dönemde (Germiyan Beyliği teşekkül etmezden önce) etimolojik olarak zaten "İlginliler" anlamında kullanıldığı ve bununla da İlginli Balaban ailesinin, yani Kılavuzoğulları'nın kastedildiğidir. Osman Bey'in müşdidinin Atabeg Mecdeddin Muhammed Erzincanî/Hacı Bektaş ve aynı dönemde Ede Balı'nın ise rehberi olduğu fakat Atabeg Mecdeddin Muhammed Erzincanî/Hacı Bektaş'ın vefatının ardından bu sefer Ede Balı'nın bir müşdid olarak Osman Bey'i eğittiği

görülmektedir. Horasan devrinden beri ilgili hanedanların devlet kademesinde görülebilen Emir-i Şikarlık rütbesinin, şaşırtıcı bulgular üzerinden Osman Bey ile de ilgi kurulabileceği ortaya konmaktadır. Hatta Anadolu'da Moğol'a karşı direnen asli yapının Germiyan/Ilgınlılar/Balaban ailesi olduğu delillendirilmektedir. Bu dönemde aslında maliye bakanlığına (müstevfilik) kadar yükselmiş olan Osman Bey'in, geçmiş dönemdeki gizli görevini devam ettirircesine, bu dönemde de Emir-i Şikar olarak görev aldığı görülmektedir. Dahası literatürde Emir-i Şikarlık konusunun yanlış şekilde anlaşıldığı, bu rütbenin kapsamının sultana avcı kuş yakalamak gibi bir görevi ihtiva ettiğine dair yanlış zan gözler önüne serilmektedir. Zira Emir-i Şikarlık ile aslında, doğrudan padişaha bağlı olan bir nevi paramiliter örgütlenmenin komutanlığı kastedilmektedir. Çünkü 1243 Köseadağ Savaşı sonrası, Moğol'a direnecek resmi bir ordu kalmamıştır. Bu çerçevede Germiyan ayaklanmaları ile aslında, Balabanoğulları'nın Moğol ve Moğol destekçisi II. Gıyaseddin Mesud'a karşı organize ettiği ordunun faaliyetleri detaylı şekilde anlatılmaktadır. Lakin Ağustos 1290 tarihinde Konya-Ladik'teki savaşta yenilip, Moğol-Anadolu Selçuklu Ilgın'ı ele geçirmeden hemen önce, paradigmada Osman Bey olarak bildiğimiz kişinin, Balaban ailesinin lideri olarak, ayaklanmalarda işbirliği yaptıkları ve evlilik yoluyla akraba-hısım oldukları Bedreddin Murad'ın memleketine, yani Sivrihisar'a yerleştikleri saptanmaktadır. Aslına bakılacak olursa; Osmanlı kuruluş döneminin asli yahut temel arka planı, Sivrihisar'a göç sonrası başlamaktadır denilebilir. Bir diğer ilgi çekici saptama ise; 1290 yılı Ağustos ayı sonrası, aynı aileden bir başka kolun, ilk olarak Ilgın'dan Uşak taraflarına ama en geç 1314 yılı civarı Kütahya'ya yerleştiği ve zaten Germiyan şeklinde (Ilgın ile alakalı) bu etnonimi, bir iç adlandırma olarak kullandıklarıdır. İşte Germiyan'dan kalan en eski mimari eser kitabesi olan, Kütahya merkezindeki "Umur bin Savcı Medresesi" kitabesinde adı geçen Savcı'nın, bizatihi Sarı Yatı Savcı'nın ta kendisi olduğu, dolayısıyla Kütahya'ya yerleşen kişinin, Osman Bey'in amcaoğlu Umur Bey olduğu, onun velayetnâmede "Yurtoğlu Habib'in oğlu Umur" olarak anıldığı da ortaya konmaktadır. Yine işaret edildiği gibi, Balabanoğulları'nın Moğol ve Moğol destekçisi II. Gıyaseddin Mesud'a karşı organize ettiği ordu faaliyetleri bu bölümde detaylı şekilde anlatılmaktadır.

Sekizinci ana başlık altında, yazar, Kosteneçki'nin Stefan Lazareviç Biyografisi kritiğini yapmaktadır. Bu eserin gerek Osmanlı kuruluş dönemini ve gerekse Alevî-Bektaşî tarihini temelden değiştirecek önemli bilgileri barındıran bir eser olduğu anlaşılmaktadır. Bu eser üzerinden; Orhan ve Balabancık'ın tarihsel hikayesi irdelenmektedir. Bu meyanda, Persidi olarak anılan yerin "Konya Merkezli Selçuklu Topraklarına" işaret ettiği, Açemia'nın "Sivrihisar" ve Armenie diye anılan yerin ise "Ermeni Beli/Pazarcık" olduğu, kanıtlarıyla ortaya konmaktadır. Orhan Bey'in babasının Osmancık olmadığı, Orhan Bey'in dedesinin –asıl/göbek adı Orhan olan- Eminüddin Mikhail olduğu ve zaten dede > torun dizgesinde aynı isimleri kullanma geleneğinden dolayı Orhan Bey'e Orhan adı verildiği, soylarının ise Kuman-Kıpçak temelinden değil ama Kimek-Bayat boyundan ve bu boyun liderlerinden olan Saruhan adlı beyden geldiği

saptanmaktadır. Böylelikle, Orhan Bey'in gerçek babasının Eminüddin Mikhail'in oğlu Bedreddin Murad olduğu gözler önüne serilmektedir. Osmanlı kroniklerinde din değiştirme mitoslarında anılan Mihal'in, Eminüddin Mikhail'in ta kendisi olduğu, lakin "Köse Mihal" onomastiği ile oğlu Bedreddin Murad'ın kastedildiği, birçok bulgu üzerinden ortaya konmaktadır. Eminüddin Mikhail'in, Er Tuğrul'un kızı ile evlendiği ve bu evlilikten Bedreddin Murad'ın doğduğu ifade edilmektedir. İşte Orhan Bey'in, Bedreddin Murad'ın oğlu olduğu, Sivrihisar'da doğduğu, devamında kendi oğullarından birine Murad ismini koymasının nedeninin de bu olduğu anlaşılmaktadır. Yazar, aynı bölüm içinde Balabancık ile Orhan Bey ve Süleyman Paşa arasındaki ilişkileri, ilgili kaynaklar ve önceki ana başlıklarda sergilenen bilgilerden hareketle irdelleyip, Balabancık'ın birçok farklı isimle kroniklerde ve menkıbevi eserlerde yer aldığını gözler önüne sermektedir. Dahası Orhan Bey ile Balabancık'ın "anne bir-baba ayrı kardeş" oldukları, Osman Bey'in Sivrihisar'a göç etmesinden sonra, o vakitler küçük yaşta olan Orhan'ın dul kalan annesiyle -yani Bedreddin Murad'ın eşiyle- evlendiği saptanmaktadır. Balabancık'ın yaklaşık 1295 yılı civarı Sivrihisar'da doğduğu, Osmancık'ın asıl oğlunun Balabancık olduğu ortaya konmaktadır. Yazarın, kitabın başlarından beri sunduğu isim geleneği hakkındaki bilgiler, 15. bölümde yer verdiği makalelerindeki bilgiler ve bu ana başlık içinde irdelenen detayların ardından şu dikkat çekici saptamaları yaptığı görülmektedir: Osmanlı kroniklerinde "Orhan Bey'in kardeşi gibi anılan Ali Paşa"/Aykut Alp'in oğlu Kara Ali/Kara Hoca/ Alaeddin Ali Esved/Kara Ali/Mevlânâ Alaeddin/ Draz Ali (zira hem Draz hem de Balaban sözcüklerin kelime alımı "uzun"dur))/Ardan Ali/Targan/I. Murad'ın Lalası Gibi Anılan Lala Şahin/Meşhur "Çandarlı" Diye Bilinen Halil-Hayreddin Paşa'nın Babası Ali el-Cenderî'nin ve Alevî-Bektaşî geleneğindeki Seyyid Ali Sultan'ın, Balabancık'ın ta kendisi olduğunu söylemek mümkündür. Yine bu kısımda, Kızıl Deli Sultan'ın ise Balabancık/ Seyyid Ali Sultan'ın hem bel evladı hem yol evladı olan kroniklerdeki Deli Balaban olduğu, onun kroniklerdeki İnce Balaban'ın kardeşi olduğu, lakin bu kişilerin en büyük yaştaki ağabeylerinin paradigmadaki Çandarlı Halil/ Hayreddin Paşa olduğu ortaya konmaktadır. Zira Kosteneçki'nin Stefan Lazareviç Biyografisi'nde Seyyidî/Seydî onomastiğiyle aslında Balabancık ve belli çerçevede oğlu Çandarlı diye bilinen Halil/Hayreddin Paşa'nın hayat hikayesinin cem edilmiş bir şekilde anıldığı, Süleyman Paşa'daki "Paşa" ifadesinin Babaî irfan geleneğine bağlılığın bir göstergesi olduğu, Süleyman Paşa'nın mürsidinin Balabancık/Seyyidî/Seyyid Ali Sultan olduğu ifade edilmektedir. Osmancık'ın, Balım Sultan manevi adıyla anıldığı ve mezarının İnegöl-Geyikli Baba türbesinde "Germiyan Bey'in oğlu" olarak anılan sandukada olduğu da ortaya konmaktadır. Dahası Nevşehir-Hacı Bektaş Veli dergahındaki malum kültün, en erken 1480'lerden sonra ortaya çıkmaya başladığı ifade edildiği gibi; Balım Sultan türbesinin, Hacı Bektaş Veli türbesinden çok önce yaptırılması gibi tarihsel gerçekliklerden yola çıkarak, bu iki türbenin "makam mezarları" olduğu da saptanmaktadır.

Yazar sekizinci ana başlık altında, bu kısma kadar ortaya konan bulgu ve çıkarımlardan hareketle; Aksarayî'nin eserindeki önemli detayları

deşifre etmektedir ki bu detayların literatürde tam anlamıyla doğru şekilde anlaşılmadığı bu açıklamalardan hareketle görülmektedir. Buna göre Aksarayî'de Alişiroğulları şeklinde bir "dış adlandırma" anılan bir onomastik ile işaret edilenin Umur Bey hakimiyetindeki Kütahya merkezli Germiyan olduğu, lakin Aksarayî'nin "Germiyan Emirleri" ifadesiyle şaşırtıcı şekilde aslında Pachymeres'teki Atman, yani Osmancık ve devamında oğlu Balabancık önderliğindeki aileyi kastettiği anlaşılmaktadır.

Dokuzuncu ana başlık altında Osmancık'ın ölüm tarihi ve adı netleştirilmektedir. Devamında Balabancık, Orhan Bey, Deli Balaban/Kızıl Deli Sultan ve Balkanlardaki asıl Babaî dizgesindeki manevi önderlerin -aslında soy güden bir anlayış içinde- Balaban ailesinden kişiler olduğu gözler önüne serilmektedir.

Onuncu ana başlık altında İbn Hacer'in aktardığı bazı bilgilerin yeniden yorumlanması gerçekleştirilmektedir.

Onbirinci ana başlık altında ise; bu noktaya kadar ortaya çıkan sonuçlara göre; Asil ÇİKlerden Kait Mencuk'a kadar genel dizge ve Kait Mencuk'tan Otmancık'a kadar soy ağacı, özet bilgilerle birlikte sunulmaktadır. Bu bölüm, aslında kitabın genel çerçevesini okumak ve oldukça karmaşık isim geleneği üzerinden tarihsel dizgeyi takip edebilmek adına okuyucuya yol gösteren bir bölüm olarak planlanmıştır.

Onikinci ana başlık altında, Osmanlı tevârih geleneğindeki bazı göstergeler üzerine yorumlar ve çözümlenmeler sunulmuştur.

Onüçüncü ana başlığın, Alevî-Bektaşî menkıbevi eserlerini tarihsel-kronolojik anlamda daha doğru bir açıdan değerlendirmeye yönelik ilgi çekici saptamaları özetleyen bir bölüm olarak değerlendirilebilmesi mümkündür. Zira kitap içinde Alevî-Bektaşî menkıbevi eserlerindeki anlatımların arketipal olduğu fikri işlenmekte, örneğin; Hacı Bektaş Veli velayetnâmesinde 900'lü yıllardan 1360'lı yıllara kadar tüm ilgili manevi önderlerin menkıbelerinin Hacı Bektaş onomastiği kullanılarak aktarıldığı, oysa ki aynı onomastik altında birçok farklı manevi şahsiyetin kastedildiği gösterilmektedir.

Ondördüncü ana başlık, kitapta bu noktaya kadar kullanılan kaynakların verildiği kısımdır.

Onbeşinci ana başlık altında, yazarın, Osmanlı kuruluş dönemiyle alakalı, daha öncesinde yayınladığı makaleler sunulmuştur.

Onaltıncı ana başlık içinde ise Osmanlı kuruluş dönemine dair bazı notlara ve yine kuruluş dönemiyle alakalı bazı alan araştırması notlarına yer verilmiştir.

Onyedinci ana başlık altında ise; Antik Mısır'dan İran'a, Etrüks'ten Sekeller'e, Anadolu'da Dedegi Sultan Tekkesi'nden Balkanlar'da Demir Baba Türbesi'ne ve Balaban ailesinin günümüzde merkezi köyü olan Erzincan-Pınarlıkaya Köyü'nde yer alan lahit şeklindeki mezarlara kadar, Asil ÇİKlerden Anadolu ve Balkanlar'a kadar taşınmış ortak sembollerin varlığına yönelik fotoğraflara yer verilmiştir.

Son ana başlıkta ise, kitap içinde yer verilen haritaların renkli baskıları ile kitap içinde yer verilmemiş ama bu bölümlere atıflarda bulunmak amacıyla sunulmuş renkli haritalar sunulmaktadır.

Vatan Özgöl'ün bu kıymetli eseri Osmanlı Devleti'nin kuruluş tarihine gerek metodoloji gerek kaynakça açısından farklı ve zihin açıcı bir bakış açısı getiren önemli bir kaynak olarak öne çıkmaktadır. Bu kitap, Anadolu tarihinin etkisini bugüne kadar taşıyan bu en ilginç ve önemli dönemine dair bulmacanın parçalarının Özgöl tarafından nasıl ustalıkla birleştirildiğini takip edebilmek adına bu alanın akademisyenlerine olduğu kadar meraklılarına da şiddetle tavsiye edilmektedir.

Kaynaklar / References

Özgöl, V. (2022). *Onomastik Çerçeve de Osmanlı Kuruluş Dönemi Tarihi Asil Çikler (Çiket/İskit/Sakalar)*, (Gözden geçirilmiş) 2. Baskı. Gazi Kitabevi.